

Maarif ve Hars

(Z. Gök Alpin "Yeni Mecmuu", daki makalelerinden)

Terbiye, bir cemiyette yetişmiş neslin, henüz yeni yetişmeğe başlayan nesle, fikirlerini ve hislerini vermesi demektir. Fakat, bu veriş iki surette ceryan eder: Birinci suret, yetişmiş neslin, kendisinin hiç haberi olmadan, samimî hayattaki konuşmaları, fiil ve hareketlerle canlı misaller teşkil ederek, yeni nesle tesirler icra etmesidir. İkinci suret, yetişmiş neslin veli, vasi, muallim, mürebbi namlarıyla resmî vaziyetler alarak, usul ve irade tahtında yeni nesle bir takım muayyen fikirleri ve hisleri telkine çalışmasıdır. Ben, terbiyenin bu iki suretinden birincisine (müntehir terbiye), ikincisine (müteazzi terbiye) namlarını veriyorum.

Şu kadar ki müntehir terbiyenin membaı, yetişmiş neslin vaktile tekarrür etmiş fikirleri ve hisleri değıldir. Cemiyette her an herşey teceddüt halindedir. Çocuklar içtimai muhitteki fikirlerle hislerden, müntehir terbiye tarikile, bilhassa en yenilerini alırlar. Bu en yeni fikirler ve hisler, en yeni vakalar, buhranların, tecemmülerin, ceryanların doğurduğu neticelerdir. Demek ki hakikatî halde, müntehir terbiye, çocuğa sabık neslin değıl, doğrudan doğruya halihazırdaki cemiyetin yeni vicdanını nakleder. Halbuki, müteazzi terbiye, çocuklara ekseriyetle cemiyetin bugünkü vicdanını değıl, belki mazide toplanmış zihni müdevvinelerini verir. Ohalde içtimai vicdanı, müteazzi terbiyenin verdiği cansız zihniyetlerde değıl, müntehir terbiyenin aşladığı canlı ruhiyetlerde aramak gerektir.

Bir millette, müntehir terbiye tarikile, cemiyetten fertlere geçen ruhiyetlerin mecmuuna (Hars) namı verilir. Meselâ,

her milletin konuştuğı samimî bir lisanı vardır ki, cemiyetten fertlere, müntehir terbiye tarikile, intikal eder. Yine her milletin türkülerinde, koşmalarında kullandığı samimî bir vezni vardır ki, bu da konuşulan lisan gibi, müntehir terbiye tarikile müntekil olur. Yine her milletin canlı ve vicdanlı bir surtte yaşadığı dinî bir hayatı vardır ki, bu da müntehir terbiye tarikile geçer. Milletin ahlâkı, bedîi duyguları da aynı suretle fertlerde vücude gelir. Fert, milletin hukukî, iktisadî ürflerini; felsefî, ilmî temayüllerini de bu suretle iktisap eder. İşte, bütün bu içtimai müesseselerin mecmuuna (Hars) namı verilir.

Fakat, konuşulan bir lisan olduğu gibi, yazılan bir lisan da vardır. Halk türkülerinde kullanılan bir vezin olduğu gibi, yazılı edebiyatta kullanılan başka bir vezin de vardır. Milletin samimî sesi olan bir halk musikisi olduğu gibi, başka milletlerden alınmış müdevven bir musiki de mevcuttur. Hasılı yukarıda saydığımız bütün müesseselerin kalplerde yaşanılan kısımları olduğu gibi, kitaplarda yazılı olan kısımları da vardır. Birinciler fertlere müntehir terbiye ile intikal ettiği gibi, ikinciler de müteazzi terbiye ile intikal eder.

Şüphesiz, bizdeki eski yazı vezni, müteazzi bir terbiyenin icbarile çocuklara öğretilmemiş olsa, bunlar otuz sene sonra, ortadan kalkar. Yeni neslin eline eski kitaplar verilmiyerek, onlara yalnız yazı yazmak öğretilsin: Sabık neslin tahakkümünden kurtulan bu hür ruhlar, yalnız konuştukları lisanı yazacaklar, yalnız türkülerde işittikleri vezni istimal edeceklerdir.

Demek ki çocuklara münteşir terbiye, bugünkü cemiyetin canlı vicdanını naklettiği halde; müteazzi terbiye, sabık neslin cansız müdevvinelerini tahmile çalışır. Cemiyet içinde yaşanan bir din, yaşanan bir ahlâk, yaşanan bir hukuk, yaşanan bir bediiyat, yaşanan bir iktisat mevcut olduğu gibi, bunların tedris kitaplarında yazılmış şekilleri de vardır.

İşte, münteşir terbiye bize bunların yaşanan şekillerini, müteazzi terbiye ise yazılmış şekillerini verir.

Cemiyetin fertlere münteşir terbiye tarikile verdiği müesseselerin mecmuuna (Hars) denildiği gibi, sabık neslin lâhık nesle müteazzi terbiye vasıtasile devretmeğe çalıştığı müdevvinelerin mecmuuna da (Maarif) namı verilmektedir. Esasen maarif, tabîi halde büyük iki unsurdan, yani millî harsle beynelmilel medeniyetin mecmuundan ibarettir.

Medeniyet, bütün milletler arasında müşterek olması lâzım gelen müspet ilimlerle, fennî ameliyelerin mecmuudur. Binaenaleyh, maaritin bu kısmını islah için müracaat edeceğimiz yer, doğrudan doğruya Avrupadır. Çünkü, bu asrın medeniyeti Avrupadaki medeniyettir. Biz de, maarifimizin medeniyete, yani müspet ilimlerle fennî ameliyelere teallûk eden kısmını, hiç bozmayarak Avrupadan almalıyız.

Fakat, maarifimizin islahı müşkül olan ciheti, harsle tealluk eden hissî ve vicdanî kısmıdır.

Bazı milletlerde maarifle hars birbirine uygundur. Demek ki bunlarda müteazzi terbiye, münteşir terbiyenin izini takip etmiştir. İşte Cermen milletleriyle Anglosaksonlar bu haldedir. Bu milletlerde, çocuklara münteşir terbiyenin verdiği hislerle, müteazzi terbiyenin verdiği fikirler birbirile hemâhenktir. Bizde ise, müteazzi terbiye ile alınan yabancı fikirler, münteşir terbiye ile alınan millî duygulara mubayin olduğu için, maarifimizle harsimiz birbirine yan gözle bakarlar. Su ile zeytinyağı nasıl biri-

birine karışmazsa, bizim maarifimizle harsimiz de, daima birbirine temas etmekle beraber, şimdiye kadar karşılıklı intibaktan mahrum kalmışlardır. Memleketimizde hükümran olan gençlik buhranile, kadınlık buhranı, maarifimizle harsimiz arasındaki bu acıklı tezaadın neticeleri değil midir? Ben, bütün içtimaî buhranlarımızda bu umumî sebebin tesirlerini görüyorum. Memleketimizde maarif intişar ettikçe, ahlâk bozuluyor, manaviyat yıkılıyor; ruh hastalıkları, zihin buhranları artıyor. Bu hale bakınca, Jean Jacques Rousseau'ya hak vermemek elden gelmiyor. Fakat hiç şüphesiz, Rousseau'nun muzır addettiği maarif bir taraftan millî harse, diğer taraftan hakikî medeniyete muhalif olan hasta bir maariftir. Yani bizdeki maarife benzeyen gayri millî, gayri medenî, sahte bir irfandır. Yoksa, bugün sağlam milletlerde hakim olan sağlam maarifler niçin muzır olsunlar? Bu gibi milletlerde maarif intişar ettikçe, ahlâkın da müvazi bir surette tekemmül ettiğini görüyoruz. Bizde en büyük ahlâksızlar, en çok malûmat sahibi olanlar arasında zuhur ettiği halde, sağlam milletlerde en büyük âlimler, ahlâkça da en faziletli insanlardır. Demek ki onlardaki maarifle, bizdeki maarif başka başka şeylerdir. Rousseau, muzır maariften kurtulmak için tabiate rücu etmeği tavsiye ediyordu. Bence, Rousseau daima doğruhi ssettiği halde, ekseriya hislerini doğru ifade edememiştir. Rousseau'nun tabiat dediği şey, bugün (hars) namını verdiğimiz tabîi hayatımızdan ibarettir. Meselâ, eski bir yazı lisanımız var ki sunîdir, konuştuğumuz lisansa tabîi bir lisandır. Aruz, Araplarla Acemler için tabîi bir vezin olduğu halde, bizim için sunîdir. Çünkü, onlarda halk türküleri de aruz vezniledir. Aynı zamanda onlarda aruz vezni çocuklara, münteşir terbiye ile geçer. Bizde ise, ne halk türküleri aruz vezniledir, ne de bu vezin münteşir terbiye ile öğrenilir. Bir müessesenin tabîiliğine delâlet eden bu iki vasıf, bizde yalnız hece vezninde mevcuttur. Demek ki

Rousseau'nun (tabiate rücu edelim!) kaidesi, bizi konuşulan lisana, türkülerde terennüm edilen vezinle musikiye, yaşanılan dine, ahlâka, bediiyata, hukuka davet ediyor. Yani, Rousseau bizi içtimaî şeniyete çağırıyor. Çünkü içtimaî şeniyet, cemiyetin vicdanında yaşayan duygular, fikirler ve iradelerdir.

Halbuki, biz bunlara büsbütün yabancı bir maarif yapmışız. İşte, bugünkü Türkçülük te aynı davette bulunuyor, Türkleri hayata, tabiata, şeniyete çağırıyor. Rousseau'dan feyyaz bir romantizm doğduğu gibi, bugünkü Türkçülükten de feyizli bir hayatçılık doğacaktır. Fakat, bu hayatçılık yalnız edebiyata münhasır olmayacak, içtimaî müesseselerin hepsine şamil bulunacaktır. Meselâ, konuşulan lisana avdet, (lisanda hayatçılık) tır. Halk vezinlerine rücu (vezinde hayatçılık) tır. Halk musikisine dönüş (musikide hayatçılık) tır. Halk masallarına, eski Türk üsturelerine rücu (edebiyatta hayatçılık) tır. Bu düsturu mimariye, oda ve salon tefrişatına, ressamlığa, hattâ bütün ince el işlerine tatbik edersek, bediiyatta da umumî bir hayatçılık husule gelir. Aynı suretle ahlâkta, hukukta, iktisatta, felsefede de bir hayatçılık cereyanı vardır. Zaten romantizm de, tabiiyet ve hayatilik demektir. Sun'ilikten, cansızlıktan tabiate ve hayata avdet suretinde olan her hareket, hayatçılık yani romantizm mahiyetindedir. Hayatçılık, münteşir cemiyetin müteazzi cemiyete karşı bir isyanı, bir aksülâmelidir. İnsanların müteazzi maariften münteşir harse ve hür ilme doğru kaçmasıdır.

İşte, harsî Türkçülüğün ilk gayesi budur. Yani, maarifimizi bir taraftan beynelmilel medeniyete, diğer cihetten millî harse intibak ettirmektir. Filhakika, bu maksadın husulünden sonra, yeniden bir müteazzi maarif vücude gelecek. Fakat, bu müteazzi maarif millî harse ve beynelmilel medeniyete muvafık olacağı için, hem millî, hem de asrî bir mahiyette bulunacaktır. Harsî Türkçülüğün ikinci gayesi bu maarifi umum Türklere tamim etmektir.

Ziya Gök Alp

L İ S A N

Güzel dil türkçe bize;
Başka dil gece bize. |
İstanbul konuşması
En saf, en ince bize.

Lisanda sayılır öz
Herkesin bildiği söz;
Mânası anlaşılın
Lûgate atmadan göz.

Uydurma söz yapmayız,
Yapma yola sapmayız
Türkçeleşmiş türkçedir;
Eski köke tapmayız.

Açık sözle kalmalı
Fikre ışık salmalı;
Müteradif sözlerden
Türkçesini almalı.

Yeni sözler gerekse,
Bunda da uy herkese;
Halkın söz yaratmada
Yollarını benimse.

Türklüğün vicdanı bir,
Dini bir, vatanı bir;
Fakat hepsi ayrılır,
Olmazsa lisani bir.

A H L Â K

Ahlâk yolu pek dardır.
Tetik bas, önü yarıdır.
Sakın "hakkım var,, deme,
Hak yok.. vazife vardır!

Hak milletin, şan onun;
Gövde senin, can onun..
Sen öl ki o yaşasın
Dökülecek kan onun..

Ben, sen yokuz, biz varız.
Hem oğan hem kullarız.
"Biz,, demek "bir,, demektir,
Ben, sen ona taparız!

Ne derece hizmetin
Varsa, odur himmetin;
"Kıymetim var,, deme ki
Gerçe ola kıymetin..

Bir şairdir Türkeli,
Müzüne bağlı beli.
Bu müz bir ahlâktır ki
Baş vermektir temeli.

Millete ver canını,
Ocağını, şanını..
Bir aşık olsan bile;
Feda et cananını..

Z. Gök Alp

